

บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎีทางกฎหมาย และพัฒนาการของกฎหมาย ว่าด้วยความรับผิดต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาวิจัยสาขาวิชานิติศาสตร์ที่มุ่งศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ซึ่งมีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้คุ้มครองผู้บริโภค แต่กลับมีบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดจนกระทบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย การศึกษาวิจัยนี้จึงแสวงหามาตรการทางกฎหมายมาแก้ไขกรณีเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค เพื่อให้มีให้กระทบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยจะศึกษาความหมาย ทฤษฎีทางกฎหมาย และพัฒนาการของหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) เพื่อใช้เป็นกรอบวิเคราะห์หามาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

2.1 ความหมายของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law)

2.1.1 ความหมายของความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ตามกฎหมายของสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

ประเทศที่มีระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นประเทศในสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา หรือประเทศญี่ปุ่น ต่างอธิบายว่า ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) หมายถึง ความรับผิดทางแพ่งของผู้ผลิตสินค้า เพื่อความเสียหายในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของบุคคลอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย ประเทศเหล่านี้จึงไม่นำกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) มาใช้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง¹ แต่จะใช้กับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคล

¹ อนันต์ จันทร์โอภากร. (2545). โครงการกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหาย อันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย (Product Liability Law). โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 16.

ทั้งนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ว่าหมายถึงความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีสาเหตุจากความบกพร่องในการผลิต หรือความผิดปกติของผลิตภัณฑ์ซึ่งไม่อาจคาดหมายได้ตามธรรมดา ผู้เกี่ยวข้องในการผลิต ทั้งผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง ผู้ขายปลีกอาจต้องเป็นผู้รับผิด² ซึ่งหากพิจารณาความหมายที่อธิบายไว้นี้ ก็อาจมีผู้โต้แย้ง ว่าโดยธรรมชาติแล้วผลิตภัณฑ์เป็นทรัพย์สินของ ไม่อาจมีความรับผิดในความเสียหายได้ และหากพิจารณาว่าหากความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อในการผลิต ความประมาทเลินเล่อของผู้ขายหรือผู้ผลิต ก็ปรับใช้กฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดได้อยู่แล้ว นอกจากนี้ผู้ซื้อสามารถฟ้องผู้ขายตามสัญญาได้ แต่จะฟ้องผู้ผลิตไม่ได้เพราะไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน หรือฟ้องบริษัทผู้ผลิตตามกฎหมายละเมิดได้ โดยนำสืบถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต แต่ปัญหาที่ต้องพิจารณาคือความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเกิดกับผู้อื่นที่ไม่ใช่คู่สัญญา เช่น บริษัทผู้ผลิตกับผู้ซื้อซึ่งไม่ใช่คู่สัญญากันหรือความเสียหายเกิดกับผู้โดยสารที่เป็นเพื่อนผู้ซื้อ ที่จะต้องฟ้องโดยอาศัยกฎหมายเรื่องละเมิด แต่การระงับการนำสืบความบกพร่องในการผลิตก็ยากกว่าการทำละเมิดทั่วไป เพราะเทคโนโลยีในการผลิตสูงเกินกว่าความเข้าใจของผู้บริโภคที่จะเข้าใจได้ ดังนั้น จึงมีแนวคิดทางกฎหมายทั้งในแง่สัญญาและละเมิดเกิดขึ้นว่า ควรกำหนดความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการในลักษณะที่จะแก้ไขข้อบกพร่อง ทั้งเรื่องสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้เสียหายที่ไม่ใช่คู่สัญญาให้มีสิทธิเรียกร้องเหมือนกับเป็นคู่สัญญา และภาระการนำสืบเรื่องละเมิด เพื่อให้เห็นถึงความบกพร่องในการผลิตเพราะประมาทเลินเล่อเสียใหม่ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น โดยสรุปก็คือ กรณีความรับผิดในสัญญาที่กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีคู่สัญญาหรือกรณีละเมิดกำหนดภาระการพิสูจน์ให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายมีภาระต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าไม่มีความบกพร่องในการผลิตหรือการจำหน่าย หรืออาจใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ในความเสียหายที่เกิดขึ้น แม้ไม่มีข้อเท็จจริงว่าได้กระทำโดยประมาทก็ได้

2.1.2 ความหมายของความรับผิดในผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายของประเทศไทย

ประเทศไทยได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 แล้วเช่นกัน โดยได้อธิบายนิยามความหมายต่างๆไว้ ดังนี้⁴

² สุขุม สุภนิษฐ์. (2544). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 15.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

⁴ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551. มาตรา 4.

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายถึง “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะ เป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิต หรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีการเก็บ รักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้านั้นรวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของ สินค้าอันพึงคาดหมายได้

“ผู้เสียหาย” หมายถึง “ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย”

“ความเสียหาย” หมายถึง ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะ เป็น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่ให้หมายความรวมถึง ความเสียหายต่อตัวสินค้านั้นด้วย”

“สินค้า” หมายความว่า สัตหัตถ์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายรวมทั้งผลิต ผล เกษตรกรรมและให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจากนี้ ยังได้มีบทบัญญัติให้ผู้ประกอบการ ต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยเอาไว้ด้วย ดังนี้

“ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการ กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม”

จากนิยามสามารถสรุปได้ว่า คำว่าความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัยเป็นความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการทุกคน ไม่ว่าจะผู้ผลิต ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก ไม่ว่าจะ ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เมื่อมีความเสียหายเกิดแก่ผู้ซื้อหรือผู้ใช้สินค้า ไม่ว่าจะ ผู้เสียหายจะเป็นผู้ซื้อสินค้าเองหรือไม่ก็ตาม หากเกิดความเสียหายขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย หรือความเสียหายทางจิตใจ รวมทั้งความเสียหายต่อทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้เสียหายเกิดจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ความเสียหายไม่รวมถึงตัวสินค้านั้นด้วย ซึ่งโดย นัยของความหมายที่บัญญัติไว้ ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 นี้ จะสอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศที่ได้ศึกษาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายของประเทศไทย นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ตามหลักกฎหมาย ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ของต่างประเทศ มาใช้ในกฎหมายไทยด้วยนั่นเอง

⁵ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551. มาตรา 5.

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability)

2.2.1 ทฤษฎีความรับผิดทางสัญญา (Contractual Liability)

ความรับผิดทางสัญญา เป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญา แล้วเกิดความเสียหายขึ้น โดยฝ่ายที่ผิดสัญญาต้องชดเชยค่าเสียหาย ความรับผิดทางสัญญามีพัฒนาการในช่วงศตวรรษที่ 18 ที่ยุคนั้นตื่นตัวเรื่องสิทธิและเสรีภาพอย่างกว้างขวาง เกิดแนวคิดเชิงปรัชญาที่เชื่อลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ปัจเจกชนตัดสินใจได้อย่างเสรี ซึ่งรัฐต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน และต้องรับรองให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้นั้น ถือว่าบุคคลมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาผูกมัดตนเองได้ การจำกัดเสรีภาพของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการใช้เสรีภาพของบุคคลนั่นเอง⁶ ซึ่งด้วยแนวคิดเช่นนี้ จึงส่งเสริมให้บุคคลใช้เสรีภาพในการทำสัญญามากขึ้น พัฒนาการทางสังคมในการทำสัญญาจึงเริ่มเปลี่ยนไป โดย Henry Sumner Maine ได้เขียนหนังสือ Ancient Law ว่าพัฒนาการของสังคมมาจากสถานะ (Status) มาสู่สัญญา (Contract)⁷ โดยในสมัยโรมัน สัญญาจะไม่มีลักษณะ ของความผูกพันที่เกิดขึ้นจากความยินยอมของบุคคลอย่างอิสระ สัญญาจะถูกจำกัดทั้งรูปแบบและสถานะของบุคคลที่จะเข้าเป็นคู่สัญญา โดยมีข้อจำกัดเฉพาะบุคคลบางสถานะเท่านั้นที่จะเป็นผู้ทำ สัญญาได้ เช่น ผู้นำครอบครัว (Pater Familias) เป็นบุคคลที่สามารถก่อสัญญาขึ้นได้ สัญญาในสมัย โรมันไม่มีหลักสัญญาทั่วไปบังคับ แต่จะเป็นหลักสัญญาเฉพาะเป็นเรื่องๆ (Specific Contracts)⁸ โดยการเกิดขึ้นของสัญญาในสมัยโรมันที่มีลักษณะจำกัดเช่นนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ผลดีคือสัญญาจะมีผลผูกพันกันตามกฎหมาย สัญญาจะมีลักษณะแน่นอนเพราะมีรูปแบบและวิธีการที่กฎหมายกำหนดรายละเอียด ซึ่งผู้ที่จะเข้าทำสัญญากันสามารถรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ และผลทางกฎหมายที่จะเกิดขึ้นจากสัญญาแต่ละประเภทได้แน่นอนล่วงหน้า แต่ผลเสียก็คือเมื่อสัญญามีลักษณะจำกัดและเคร่งครัดเช่นนี้ คู่สัญญาไม่สามารถตกลงตามที่ต้องการได้ เพราะต้องทำตามรูปแบบและวิธีการที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ความต้องการที่จะผูกพันกันระหว่างบุคคลไม่สามารถเกิดขึ้นให้เหมาะสม และถูกต้องตามพฤติการณ์ของข้อเท็จจริงแต่ละกรณีได้ ในเวลาต่อมา การทำสัญญาที่เกิดจากความตกลงยินยอมระหว่างคู่สัญญา (The Consensual Contracts) จึงได้พัฒนาและก่อให้เกิดเป็นสัญญา

⁶ ศนันทกรณ โสคติพันธุ์. (2550). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 237.

⁷ จักรพงษ์ บุญอ่ำ. (2552). วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 10.

⁸ ดารารพ ธีระวัฒน์. (2538). กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 5.

ประเภทต่างๆ ขึ้นมาภายหลัง ทำให้การเกิดของสัญญาคลายความเคร่งครัดในสัญญาแบบพิธี (The Formal Contracts) ไปมาก⁹

ต่อมา ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 10 รูปแบบของสัญญาได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดตายตัว สัญญาที่ทำในสมัยพิวตัลจะอยู่ในลักษณะที่เกิดจากความสมัครใจ และมีพื้นฐานของความซื่อสัตย์ของบุคคลแต่ละคน ซึ่งในสมัยนี้มีชนชั้นสองชนชั้นที่สำคัญ คือชนชั้นขุนนางและพ่อค้าที่มีความมุ่งหมายในการทำสัญญาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สัญญาที่พ่อค้าตกลงกันจะเน้นการต่อรองและผลประโยชน์ การตกลงทำสัญญาเป็นชีวิตประจำวันของพ่อค้า ส่วนสัญญาที่มีชนชั้นขุนนางเข้ามาเป็นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งนั้น สัญญาที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการรักษาความศรัทธาที่มีต่อการรักษาคำมั่นสัญญา ความซื่อสัตย์เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างคู่สัญญา¹⁰ จนกระทั่งในสมัยกฎหมายจารีตประเพณี อิทธิพลคำสอนของศาสนาคริสต์ได้เข้ามามีบทบาทในการทำสัญญา คำมั่นสัญญา คำสาบานเป็นการยืนยันตามแบบพิธีต่อหน้าพยาน¹¹ ที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำสัญญา หลักคำสอนของศาสนาให้ความสำคัญต่อการเคารพ ที่จะต้องทำตามสัญญา สัญญาจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่มีเหตุมีผลถูกต้องตามศีลธรรม สัญญาจะต้องมีความยุติธรรม สัญญาไม่อาจเชื่อมโยงความไม่ยุติธรรมที่ให้ผู้สัญญาฝ่ายหนึ่งล่วงเกินอีกฝ่ายหนึ่งได้เพราะการปฏิบัติตามสัญญาต้องไม่ทำอันตรายต่อจติวิญญาณของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง หลักของสัญญาที่จะต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม (Good Morals) จึงได้เข้ามามีความสำคัญต่อการทำสัญญาตั้งแต่นั้น¹²

จนกระทั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ความคิดในเรื่องสัญญาจะเน้นเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของบุคคลมากขึ้น ไม่ถูกจำกัดทั้งรูปแบบและสถานะของบุคคล การพิจารณาความสำคัญของสัญญา การพิจารณาความสำคัญของสัญญาอยู่ที่ตัวสัญญา บุคคลทุกคนทำสัญญาผูกพันกันโดยเน้นถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของทุกคนว่ามีความสำคัญในตัวเอง ความคิดของกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ได้เข้ามามีบทบาทในการทำสัญญาที่ให้ความสำคัญต่อเจตนาของแต่ละบุคคลเป็นหลักสำคัญสูงสุดเหนือสิ่งใด การทำสัญญาเป็นสิ่งที่ทำให้แต่ละคนพึงพอใจตามที่ต้องการ ดังจะเห็นได้ว่าความคิดที่จะให้ความสำคัญต่อการเป็นปัจเจกบุคคล ทำให้สัญญาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 อยู่บนพื้นฐานของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) หลักอิสระทางแพ่ง (Private

⁹ ประชุม โจนฉาย. (2541). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายโรมัน : ในเรื่องสัญญา. หน้า 25-26., อ้างถึงใน คาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 6.

¹⁰ คาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8. หน้า 7.

¹¹ K.W. RYAN. (1962). *An Introduction to the Civil Law*. Sydney: Halstead Press. P.37. อ้างถึงใน คาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 6.

¹² คาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8. หน้า 7.

Autonomy) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)¹³ หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) เป็นหลักกฎหมายในการทำนิติกรรม หมายถึงเอกชนมีอำนาจในการตัดสินใจโดยอิสระเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินของตน กฎหมายมีหน้าที่ให้การรับรองการกระทำของบุคคลให้เกิดผลทางกฎหมาย¹⁴ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) นั้นเอง

แนวคิดเรื่องหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายส่งผลต่อหลักความรับผิดชอบทางสัญญาในการซื้อขายสินค้า ถ้อยคำที่ว่าฝ่ายผู้ซื้อต้องใช้วิจารณญาณเลือกซื้อด้วยความระมัดระวัง (Caveat Emptor) หมายความว่า ผู้ซื้อต้องระวัง โดยผู้ซื้อจะต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบสินค้าขณะรับมอบ หากสินค้าชำรุดบกพร่องผู้ซื้อจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายแห่งการเลือกซื้อนั่นเอง¹⁵ ทั้งนี้ หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ได้มีพัฒนาการอย่างกว้างขวางจนเกิดแนวโน้มที่จะถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ในการกำหนดข้อสัญญาเอาเปรียบคู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจน้อยกว่าและอยู่ในภาวะที่มีทางเลือกน้อย¹⁶

หลักความรับผิดชอบทางสัญญามีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบต้องมีนิติสัมพันธ์กันทางสัญญาระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเท่านั้น ตามหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยก็จะส่งผลต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายกันเป็นทอดๆ คือ¹⁷

1) ผู้เสียหายซึ่งไม่ใช่ผู้ซื้อสินค้า ไม่อาจใช้สิทธิฟ้องผู้ขายปลีก ผู้ค้าส่ง ผู้จัดจำหน่ายหรือผู้ผลิตได้ เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาต่อกัน

2) ผู้เสียหายที่เป็นผู้ซื้อสินค้านั้น อาจใช้สิทธิฟ้องร้องได้จากผู้ขายปลีกที่ขายให้แก่ตนเท่านั้น แต่ผู้เสียหายไม่อาจใช้สิทธิฟ้องร้องผู้ค้าส่ง ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้ผลิตไม่ได้ เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาต่อกันเช่นกัน

¹³ K.W. RYAN. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 11. หน้า 39 -40.

¹⁴ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 25-26.

¹⁵ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. การควบคุมการโฆษณาเพื่อการบริโภค. วารสารนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 10(2). หน้า 245. อ้างถึงใน จักรพงษ์ บุญอ่ำ. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7. หน้า 17.

¹⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 27.

¹⁷ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 61-62.

3) หากผู้เสียหายที่เป็นผู้ซื้อสินค้า ใช้สิทธิฟ้องผู้ขายปลีกที่ขายสินค้าให้แก่ตน ผู้ขายปลีกอาจใช้สิทธิฟ้องไล่เบียดเอาจากผู้ค้าส่ง และเกิดการไล่เบียดกันเป็นทอดๆ ต่อกันไปจนถึงผู้ผลิต ซึ่งผลก็คือจะเกิดการฟ้องร้องจากมูลเหตุเดียวกันขึ้นสู่ศาลจำนวนมาก

เมื่อเป็นเช่นนี้ ทางเลือกหนึ่งของผู้เสียหายเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในกรณีที่ต้องการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า ก็คือการฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบตามสัญญาซื้อขาย ตามกฎหมายของประเทศในกลุ่มจารีตประเพณี จะอาศัยหลักกฎหมายเรื่องของการรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) แต่ประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรอาจนำกฎหมายลักษณะหนี้เรื่องไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง (Non-Performance or Inadequate Performance) เข้ามาเสริมอีกทางหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปคำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) เป็นเรื่อง que ผู้ขายรับประกันว่า สินค้าของตนมีคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง และผู้ซื้อได้ซื้อสินค้านั้นเพราะเชื่อคำรับประกันของผู้ขาย ส่วนคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) เป็นกรณีการรับประกันคุณลักษณะของสินค้าโดยผลของกฎหมายว่า สินค้าที่ขายปราศจากความชำรุดบกพร่อง มีความปลอดภัยแก่การที่จะนำออกวางตลาด มีความเหมาะสมที่จะใช้ประโยชน์อันมุ่งหมายจะใช้ตามปกติของสินค้า หรือเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา ในกรณีที่ผู้ขายทราบว่าผู้ซื้อจะนำสินค้านั้นไปใช้เพื่อการใดโดยเฉพาะ ดังนั้น หากสินค้าที่ส่งมอบไม่เป็นไปตามคำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หรือคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) ก็ถือว่าผู้ขายผิดสัญญา¹⁸

ทั้งนี้ ปัญหาเบื้องต้นของการพัฒนาหลักกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) โดยนำหลักเรื่องความรับผิดชอบตามสัญญามาใช้ ก็คือโดยสภาพของเทคโนโลยีการผลิตและการบริหารจัดการในปัจจุบัน ก่อนที่สินค้าใดสินค้าหนึ่งจะถึงมือผู้บริโภค ย่อมจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ของการผลิตและการจัดจำหน่ายมากมายและซับซ้อน เช่น ในกระบวนการผลิตอาจมีผู้จัดหาวัตถุดิบและผลิตวัตถุดิบ (Suppliers of Raw Materials) มีผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของสินค้า (Component Parts Manufacturers) ผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (Finished Products) และเมื่อผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว สินค้าก็ถูกวางสู่ตลาดโดยผ่านผู้จัดจำหน่าย (Distributor) พ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีกจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค ภายใต้ระบบการผลิตและการบริหารจัดการด้านการตลาดดังกล่าว เมื่อนำหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) มาใช้ จะเกิดผลให้มี

¹⁸ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 61.

คดีพัวพันฟ้องร้องกันในมูลเหตุเดียวกันเป็นทอดๆ¹⁹ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งด้วยข้อจำกัดข้างต้นการนำหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) มาใช้เรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงถูกทบทวนถึงความเหมาะสมแก่สภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบัน จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาเหตุผลและหลักการที่เหมาะสมแก่การปรับใช้ในกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า²⁰

นอกจากนี้ ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางธุรกิจน้อยกว่า หรือการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ทฤษฎีกฎหมายภายใต้หลักพื้นฐานว่าผู้ประกอบการมีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภค รัฐจึงจำเป็นต้องแทรกแซงทางเศรษฐกิจ โดยแทรกแซงหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา และหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ด้วยการจำกัดการใช้หลักความอิสระทางแพ่ง (Private Autonomy) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) โดยเห็นว่าหลักทั้งสองเหมาะสมสำหรับสภาพสังคมที่คู่สัญญามีอำนาจต่อรองเท่าเทียมกันเท่านั้น หลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) นั้น ไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์อาจเป็นผู้ซื้อสินค้าซึ่งไม่ได้ซื้อสินค้าโดยตรง ดังนั้น ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาจึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้คู่สัญญาในระบบกฎหมายของหลายประเทศจึงพยายามหาแนวทางพัฒนาหลักความรับผิดชอบตามสัญญาของตนที่แตกต่างกันไป เพื่อจัดอุปสรรคในการคุ้มครองผู้เสียหายตามแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่จำกัดแต่เพียงผู้ที่มีความสัมพันธ์กันทางสัญญาต่อกันเท่านั้น แต่จะขยายความรับผิดชอบของผู้ขายไปยังบุคคลอื่นๆ ด้วย จึงต้องจำกัดหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) บางประการเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าคู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการอันเป็นการพัฒนาหลักกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ที่สำคัญยิ่ง

2.2.2 ทฤษฎีความรับผิดทางละเมิด (Torts Liability)

ภายใต้หลักความรับผิดชอบตามสัญญา เมื่อการฟ้องร้องตามกฎหมายลักษณะสัญญาให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดชอบในความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกาย อันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น มีปัญหาในเรื่องหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ที่ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจฟ้องร้องผู้ผลิตได้โดยตรง หรือผู้เสียหายที่ไม่ใช่ผู้ที่ซื้อสินค้านั้นมาอาจไม่สามารถฟ้องร้องผู้ผลิตหรือผู้ขายได้ ทางเลือกอีกทางหนึ่งของผู้เสียหายคือการฟ้องร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดทาง

¹⁹ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 60-61.

²⁰ จักรพงษ์ บุญอ่ำ. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 7. หน้า 13.

ละเมิดในเรื่องความประมาทเลินเล่อ (Negligence) ซึ่งการฟ้องร้องคดีละเมิด ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องผู้ผลิตได้โดยตรง และการฟ้องคดีละเมิดเพราะประมาทเลินเล่อโดยทั่วไปเป็นการกล่าวหาว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายกระทำด้วยความประมาทเลินเล่อในการผลิต การออกแบบ การตรวจสอบ การทดสอบ การบรรจุ การลำเลียงขนส่งสินค้า หรือการให้ข้อมูลที่ไม่เพียงพอแก่ผู้บริโภค เกี่ยวกับการใช้สินค้าหรือการเตือนให้รู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากสินค้านั้น เป็นเหตุให้สินค้านั้นขาดความปลอดภัย และก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้บริโภค การที่จะพิจารณาว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น โดยปกติแล้วก็จะเปรียบเทียบกับกระทำของบุคคลที่มีความระมัดระวังตามสมควร (Reasonable Person) แต่ศาลบางประเทศนำมามาตรฐานของบุคคลผู้มีความรู้ความชำนาญทางธุรกิจ เช่นเดียวกับผู้ผลิตหรือผู้ขายที่ถูกฟ้องร้องมาเปรียบเทียบ²¹

ทั้งนี้ ปัญหาการฟ้องคดีประมาทเลินเล่อ ก็คือผู้เสียหายจะต้องมีภาระพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ขายซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก เนื่องจากเทคโนโลยีการผลิตและรูปแบบการบริหารจัดการทางการตลาดปัจจุบัน ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตสินค้าทั้งหมดอยู่ที่ผู้ผลิต ทั้งยังเป็นความลับทางการค้าของผู้ผลิต โอกาสที่ผู้เสียหายเข้าถึงข้อมูลการผลิตแทบเป็นไปไม่ได้ นอกจากนี้เมื่อสินค้าออกสู่ตลาดสินค้า ก็จะส่งต่อหลายทอดกว่าจะถึงผู้บริโภค ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจึงไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค เกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ใด ที่เกี่ยวข้องในทางการตลาดของสินค้านั้น เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย ศาลในหลายประเทศจึงนำเอาหลักในกฎหมายลักษณะพยานคือ หลักการกระทำที่ไม่มีผู้รู้เห็น (Res Ipsa Loquitur) มาใช้ เพื่อจะอนุมานว่าจำเลยประมาทเลินเล่อโดยที่โจทก์ไม่ต้องนำหลักฐานเพื่อพิสูจน์โดยตรงถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) จึงถูกโยนให้ไปอยู่กับจำเลยที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์นั้น ไม่ได้เป็นผลมาจากความประมาทเลินเล่อของจำเลย²²

ความรับผิดชอบละเมิดเกิดจากการล่วงละเมิดหน้าที่ (Breach of Duty) มิได้ใช้สิทธิตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดสิทธิอันเป็นการผิดหน้าที่ต่อตนและผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายนั้น²³ ทฤษฎีความรับผิดชอบละเมิดมีหลายแนวคิดและถูกพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยแบ่งตามระบบกฎหมายได้ดังนี้

²¹ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 81-82.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 83.

²³ ไพจิตร บุญญพันธ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 11).

1) ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ทฤษฎีความรับผิดทางละเมิด มีพัฒนาการมาจาก 2 แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

แนวคิดที่หนึ่ง ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมปี ค.ศ.1700 เป็นต้นมา ได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง การปกครองในประเทศต่างๆ มีการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1776 การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองสาธารณรัฐฝรั่งเศส ช่วง ค.ศ. 1789-1799 โดยนำระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐมาใช้ ประชาชนตื่นตัวกับการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง ภายใต้อิทธิพลของเรื่องการปกครองตนเองตามลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) และแพร่ขยายแนวคิดเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบเสรี จนอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครองส่งผลต่อแนวคิดทางสังคม และมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ กับทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางกฎหมายด้วย โดยทฤษฎีความรับผิดทางละเมิดได้ตอบสนองต่อความเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ใช้หลักทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) โดยถือว่าความรับผิดจะต้องเกิดจากเจตนาหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำนั้น (No Liability Without Fault) และก่อให้เกิดความเสียหาย ทฤษฎีนี้ส่งผลให้หลักความรับผิดทางละเมิดที่เกิดขึ้นจากสินค้า เกิดเป็นภาระแก่ผู้เสียหายที่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้กระทำ ทั้งความเสียหายเป็นผลจากการกระทำนั้น²⁴

แนวคิดที่สอง ในยุคก่อนคริสตศวรรษที่ 19 ถือว่าเมื่อเกิดความเสียหายต้องได้รับการชดเชย มีหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้ได้รับความเสียหาย แนวคิดนี้มุ่งจะพิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำว่าเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ และด้วยอิทธิพลของศาสนาที่เข้ามามีบทบาทต่อกฎหมายบ้านเมือง จึงถือว่าผู้ประพฤติดละเมิดผิดศีลธรรมด้วย²⁵

2) ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดทางละเมิด คือทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk) เป็นทฤษฎีที่แพร่หลายในสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ถือหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดว่า ในการกระทำใดๆย่อมเป็นการเสี่ยงภัยที่อาจส่งผลดีหรือผลร้ายจากการกระทำนั้น ผู้กระทำต้องรับผลของการเสี่ยงภัยนั้น หากมีภัยคือความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำต้องรับผิดต่อความเสียหายนั้น ความเสียหายจึงถือเป็นภัยไปกับผู้กระทำ²⁶ ทฤษฎีนี้ยกหลักความรับ

²⁴ สุขุม สุภนิษฐ์. (2537). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 8.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร. (2545). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 105.

ผิดออกจากหลักเกณฑ์ละเมิด โดยมีเหตุผลทางกฎหมายถือว่าการรับผิดทางละเมิด คือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย มิใช่การลงโทษเหมือนกับความรับผิดทางอาญา ในการรับผิดทางละเมิดนั้นผู้กระทำไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดเช่นเดียวกับความรับผิดทางอาญา ซึ่งมีความแตกต่างกันของหลักเกณฑ์ ดังนั้น เมื่อเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นก็สมควรถือว่าได้กระทำละเมิดและต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายแล้ว²⁷ ส่วนในทางพฤติการณ์ถือว่า ผู้เสียหายไม่ควรเป็นผู้ต้องรับผิดในความเสียหายที่มีได้เกิดจากการกระทำของตน ส่วนกรณีที่ไม่อาจทราบแน่ชัดว่าความเสียหายนั้นเกิดจากสาเหตุใด ควรใช้เกณฑ์ในการพิจารณาว่าความเสียหายหรือภัยนั้นเป็นผลมาจากสาเหตุใด และผู้ใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภัยนั้น ผู้ก่อภัยควรอยู่ในฐานะต้องรับผิดในความเสียหายและความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยนั้น²⁸

2.3 พัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์

ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) นั้น จะเป็นการรับผิดที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นความรับผิดของผู้ที่ควรรับผิดชอบเมื่อความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์เป็นต้นเหตุ โดยเหตุผลที่ต้องให้มีผู้รับผิดแตกต่างจากเหตุผลทางแพ่งตามกฎหมายลักษณะซื้อขาย หรือความรับผิดทางละเมิด คือหลักดั้งเดิมเรื่องซื้อขาย หลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ที่เป็นพื้นฐานของความรับผิดในสัญญาซื้อขายจะเหมาะสมกับตลาดที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีความสัมพันธ์ที่ไม่ซับซ้อน ผู้ผลิตและผู้ขายเป็นคนเดียวกัน หรือการผลิตยังไม่มีเทคโนโลยีขั้นสูง ผู้ซื้อสามารถเข้าใจกลไกการผลิตหรือการใช้สินค้า และใช้ความระมัดระวังในการเลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีขายในท้องตลาดได้มียากนัก เช่นเดียวกับหลักการเยียวยาความเสียหายจากละเมิดจะสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่ไม่มีความสลับซับซ้อนในการผลิต หากความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อขายในตลาด ผู้ได้รับความเสียหายก็มีภาระในการพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากสาเหตุใด และผู้ใดเป็นผู้จงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหาย หมายความว่าผู้เสียหายต้องนำสืบให้เห็นถึงความบกพร่องในการผลิต ตามหลักความรับผิดเมื่อมีความผิด (Fault Theory)²⁹

แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การผลิตถูกพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการผลิตสินค้าเป็นจำนวนมากและส่งไปจำหน่ายทั่วโลก มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่

²⁷ จี๊ด เศรษฐบุตร. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 26. หน้า 106.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

²⁹ สุขุม สุกนิตย์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24. หน้า 21-22.

ซับซ้อนมากขึ้น จนผู้ซื้อไม่อาจเข้าใจหรือตรวจสอบความสมบูรณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้ หลักเรื่องผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor) เริ่มขาดความเป็นธรรม และเมื่อพิจารณาถึงหลักความรับผิดชอบทางละเมิดซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในกระบวนการผลิตในขั้นตอนใด ผู้เสียหายนำสืบได้ยากมาก แทบจะไม่มีโอกาสที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายเยียวยา จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาเหตุผลเพื่ออธิบายว่าใครคือผู้ที่ควรต้องรับผิดชอบ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ขายอยู่ในตลาด เพื่อให้ผู้เสียหายในฐานะผู้บริโภคจากการบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม เหมาะสมกับสภาพตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้หลักว่าการผลิตสินค้าสู่ตลาดย่อมเป็นปรีชาญาณที่มีความปลอดภัย เมื่อมีความผิดปกติเกิดขึ้น ผู้ผลิตคือผู้ที่จะต้องตอบคำถามได้ดีที่สุด ความพยายามหาเหตุผลเหล่านี้นำไปสู่การแก้ไขหลักกฎหมายซื้อขายเรื่องหลักความรับผิดชอบตามสัญญา และหลักกฎหมายละเมิดซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอันนาน ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร³⁰

2.3.1 หลักความรับผิดชอบทางละเมิดเพราะประมาทเลินเล่อในระบบกฎหมายจารีตประเพณี

2.3.1.1 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศอังกฤษ

หลักความรับผิดชอบทางละเมิดเพราะประมาทเลินเล่อของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ก็คือ ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ที่มีแนวคำพิพากษาศาลวินิจฉัยไว้ โดยคำพิพากษาศาลวางแนวทางการใช้หลักความประมาทเลินเล่อซึ่งจะต่างจากหลักที่เคยวางไว้คือ เดิมหลักความรับผิดในกฎหมายลักษณะละเมิดในระบบกฎหมายจารีตประเพณีจำเลยต้องมีหน้าที่ต่อ โจทก์ หน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากความผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น หน้าที่ตามสัญญา ขณะที่ความรับผิดตามสัญญาในระบบกฎหมายจารีตประเพณีโจทก์ต้องมีฐานะเป็นคู่สัญญา จึงจะมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้ ตัวอย่างคำพิพากษาใน คดีเรื่องหนึ่งคือ ในคดีระหว่าง Winter Bottom กับ Wright ในปี ค.ศ.1842 ศาลพิพากษาว่าความเสียหายที่เกิดจากรถลากของกรมไปรษณีย์หักลงขณะที่โจทก์บังคับรถอยู่ โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องจากจำเลย ซึ่งเป็นคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขาย และซ่อมบำรุงกับกรมไปรษณีย์ได้ แม้จำเลยจะมีได้ทำตามสัญญาซ่อมบำรุง แต่โจทก์หาใช่เป็นคู่สัญญากับจำเลย จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกให้จำเลยรับผิดชอบเพราะจำเลยประมาทเลินเล่อ³¹

³⁰ สุขุม สุกนิตย์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24. หน้า 23.

³¹ Henderson and Tweski. (1992). **Product Liability Problems and Process** (2nd ed.). Little Brown and Company P.8. อ้างถึงใน สุขุม สุกนิตย์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24. หน้า 24.

คดีนี้ ศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณี จะยึดถือเป็นแนวทางมาตลอดว่า ผู้เสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ต้องมีความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จึงจะเป็นโจทก์ฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายให้รับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ได้ จนถึงปลายศตวรรษที่ 19 เริ่มมีแนวคำพิพากษาให้การคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น โดยคดีระหว่าง Thomas กับ Winchester ในปี ค.ศ.1852 เมื่อจำเลยเป็นผู้ขายกลั่นสังเคราะห์ปิดฉลากผิดโดยปิดฉลากขวดสารพิษว่าเป็นกลั่นสังเคราะห์ เมื่อจำเลยขายขวดที่ปิดฉลากผิดให้แก่ผู้ขายยาไป โจทก์ซื้อจากผู้ขายยาไปใช้เกิดอาการแพ้ยาอย่างรุนแรง โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยรับผิดชอบ ศาลพิพากษาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ตนประมาทเดินเล่อก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์ แม้จำเลยไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับโจทก์ก็ตาม³² คำพิพากษานี้เป็นที่ยอมรับกันว่าหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ไม่มีความสำคัญอีกต่อไป ในกรณีความเสียหายเกิดจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์หรือสินค้า

ต่อมา ในคดีระหว่าง Macpherson กับ Buick Motor Co.1916 ศาลให้เหตุผลว่าแม้โจทก์มิใช่คู่สัญญากับจำเลย แต่หลักในคดี Thomas กับ Winchester ไม่ควรจำกัดเฉพาะสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นพิษหรือวัตถุระเบิดเท่านั้น แต่ควรจะขยายความให้การครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่จำหน่ายโดยคาดหมายได้ว่า อาจเกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายของผู้ใดก็ได้ นอกเหนือจากผู้ซื้อ ซึ่งหากมีความประมาทเกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตต้องผลิตด้วยความระมัดระวัง หน้าที่ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องอาศัยความผูกพันตามสัญญา หากแต่เกิดจากบทบัญญัติกฎหมาย³³

นอกจากนี้ ในปีค.ศ.1932 ศาลสูงประเทศอังกฤษมีคำพิพากษาคดี Donoghue v. Stenson ว่าจำเลยที่เป็นผู้ผลิตเครื่องดื่ม Ginger ale จะต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคที่พบซากหอยทากตายอยู่ในขวด เพราะถือว่าจำเลยมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการผลิตสินค้าที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค สินค้าที่จำหน่ายในตลาด ซึ่งคำพิพากษาในคดีนี้ถือเป็นบรรทัดฐานแห่งการพัฒนาแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในตลาด³⁴

แนวคำพิพากษาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย ที่อาจเรียกร้องแม้ว่าจะไม่มีความผูกพันตามสัญญาได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันการอาศัยหลักในการสืบพยานที่โจทก์ได้รับประโยชน์มากขึ้นหากความเสียหายเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เกิดจากความบกพร่องของจำเลย ที่เรียกว่า ข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของตนโดยเฉพาะ (Res Ipsa Loquitur หรือ Thing speaks for itself) ในคำพิพากษาหลายคดี ก่อให้เกิดแนวความรับผิดชอบที่เรียกว่า No Fault หรือหลักที่

³² สุขุม สุภนิตย์. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 24.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

ถือว่าแม้จำเลยจะมีได้กระทำโดยประมาทเล็กน้อยก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น อันเป็นที่มาของหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่อาศัยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดทางละเมิด (Strict Liability in Torts) และนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร ในปี ค.ศ.1965 คือ The Restatement-2nd Torts มาตรา 502 A ซึ่งกำหนดให้ผู้ขายมีความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ โดยไม่กำหนดว่าผู้เสียหายต้องเป็นผู้ซื้อ ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสเรียกค่าเสียหายมากขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยความผูกพันตามสัญญา กับทั้งกฎหมายลักษณะละเมิดยังมีบทบัญญัติครอบคลุมการประกอบธุรกิจการขายโดยโฆษณา หรือเสนอข้อมูลที่ไม่ถูกต้องต่อสาธารณชน ทำให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ เป็นความผิดทางละเมิด มาตรา 402 B ด้วย³⁵

2.3.1.2 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา

การฟ้องร้องคดีความรับผิดในผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา อาจฟ้องให้รับผิดตามสัญญาหรือรับผิดทางละเมิดก็ได้ การฟ้องให้รับผิดตามสัญญาจะอาศัยหลักกฎหมายเรื่องคำรับประกัน (Warranty) ทั้งคำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) คำรับประกันโดยชัดแจ้งคือผู้ขายให้คำรับรองเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสินค้า แต่สินค้าไม่มีลักษณะตามคำรับประกัน ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ของสหรัฐอเมริกา ผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์ว่าตนเข้าทำสัญญาซื้อขายกับผู้ขายเพราะเชื่อคำรับประกัน ต่อมา Uniform Commercial Code (UCC) บัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานให้เป็นคุณแก่ผู้ซื้อว่าหากคำรับประกันโดยชัดแจ้งเป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาต่อรองทำสัญญาซื้อขาย (Part of the Basis of the Bargaining) ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ซื้อได้ทำสัญญาเพราะเชื่อคำรับประกันโดยชัดแจ้งของผู้ขาย จึงเป็นหน้าที่ของผู้ขายนำสืบหักล้าง ส่วนเรื่องคำรับประกันโดยปริยายเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดว่า ในกรณีที่ผู้ขายเป็นพ่อค้า (Merchant) สินค้าที่ขายมีความเหมาะสมที่จะใช้งานตามปกติ บรรจุอยู่ในภาชนะที่เหมาะสม และติดฉลากให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้ซื้อและจะต้องมีคุณลักษณะตรงตามที่บ่งระบุไว้ในฉลาก ดังนั้น ถ้าสินค้าไม่มีลักษณะถูกต้องตามคำรับประกัน ไม่ว่าจะคำรับประกันโดยชัดแจ้งหรือคำรับประกันโดยปริยายแล้ว จะถือว่าผู้ขายผิดสัญญาและต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น³⁶

ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ จึงมีทางเลือกที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่ง ทั้งฟ้องให้รับผิดตามสัญญาและเป็นคดีละเมิด นอกจากนี้การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดที่เกิดจากการ

³⁵ สุขุม สุภนิษฐ์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 27.

³⁶ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 19-20.

บริ โภคผลิตภัณฑ์ภายใต้กฎหมายของสหรัฐอเมริกา โจทก์ต้องนำสืบให้ชัดเจนว่าผลิตภัณฑ์ที่เป็นเหตุแห่งความเสียหายนั้น มีความชำรุดบกพร่องเมื่อจำหน่ายออกสู่ตลาดและความเสียหายเกิดขึ้นมากเกินกว่าการใช้ผลิตภัณฑ์ตามปกติ กับทั้งมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับความผิดปกติหรือความชำรุดบกพร่องของผลิตภัณฑ์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง โจทก์ได้รับความเสียหายจากความผิดปกติในผลิตภัณฑ์นั้น โดยตรง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และ โจทก์ต้องนำสืบพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ขณะที่โจทก์บริโภคผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น³⁷

ทั้งนี้ การฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญา หลักทั่วไปที่ใช้บังคับคือหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) จะฟ้องกันได้ต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้น หลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จึงเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองผู้เสียหาย เพราะผู้เสียหายจำนวนมากไม่ใช่ผู้ซื้อสินค้า Uniform Commercial Code จึงพยายามแก้ไขอุปสรรคนี้โดยกำหนดทางเลือกในการฟ้องคดีตามหลักคำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หรือคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) ไว้สามทางเลือก ให้แต่ละมลรัฐนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายของมลรัฐ ได้แก่³⁸

1) Alternative A: กรณีนี้ถือว่าคำรับประกัน (Warranty) ของสินค้าครอบคลุมไปถึงบุคคลในครอบครัวผู้ซื้อ และแขกของคนในครอบครัว ถ้าหากเป็นที่คาดหมายได้ตามสมควรว่าบุคคลดังกล่าวจะใช้บริโภค หรือได้รับผลกระทบจากการใช้สินค้านั้น

2) Alternative B: ถือว่าคำรับประกัน (Warranty) ของสินค้า ครอบคลุมไปถึงบุคคลธรรมดาที่คาดหมายได้ตามสมควรว่าจะใช้บริโภค หรือได้รับผลกระทบจากการใช้สินค้านั้น หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการผิดคำรับประกัน (Warranty) ของผู้ขาย Alternative B จึงกว้างกว่า Alternative A เพราะครอบคลุมถึงลูกจ้างของผู้ซื้อ และผู้ที่ผ่านไปมาหรืออยู่บริเวณใกล้เคียงที่ได้รับอันตรายจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

3) Alternative C: มีขอบเขตกว้างที่สุด คือขยาย Alternative B ให้ครอบคลุมถึงกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลและผู้เสียหายเรียกร้องได้ แม้ว่าจะได้รับความเสียหายแก่ทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้เสียหายด้วยก็ตาม เนื่องจาก Alternative C นั้นกว้างมาก มลรัฐต่างๆจึงไม่นำ Alternative C ไปใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายใช้ในมลรัฐของตน

³⁷ สุธม ศุภนิตย์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 2. หน้า 30.

³⁸ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 20.

การฟ้องคดีความรับผิดในผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายละเมิดฐานประมาทเลินเล่อ (Negligence) ในสหรัฐอเมริกา ช่วงศตวรรษที่ 18 ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) เช่นเดียวกับการฟ้องให้รับผิดตามสัญญาที่ผู้เสียหายจะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ประมาทเลินเล่อได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้นเป็นคู่สัญญากับตนเองเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ จำเลยจะมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังต่อบุคคลที่ตนเป็นคู่สัญญาด้วยเท่านั้น ดังนั้น ผู้ผลิตสินค้าแม้จะผลิตด้วยความประมาทเลินเล่อและจำหน่ายสินค้านั้นต่อไปยังผู้ค้าปลีก จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายซึ่งซื้อสินค้านั้นไปจากผู้ค้าปลีก ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองเพราะผู้ค้าปลีกไม่ได้ประมาทเลินเล่อ ผู้ประมาทเลินเล่อคือผู้ผลิต แต่เมื่อผู้เสียหายไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตจึงฟ้องผู้ผลิตไม่ได้ตามหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ในยุคนั้น ต่อมาศาลของสหรัฐอเมริกาได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ในกรณีที่ผู้ผลิตใช้กล้อฉลอปกปิดความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ตนผลิตขึ้น หรือกรณีโดยสภาพแล้วสินค้าเป็นสินค้าอันตราย (Inherently Dangerous) หรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอันตราย (Imminently Dangerous) ต่อชีวิตและสุขภาพ ซึ่งบางคดีศาลก็ตีความคำว่า Imminently Dangerous ว่าหมายถึงอันตรายที่เกิดจากการที่สินค้าชำรุดบกพร่องด้วย ในที่สุดผู้พิพากษา Cardozo ก็ได้ตัดสินคดี MacPherson v. Buick Motor Co., 217 N.Y.382, 111 N.E.1050 (N.Y.1916) ว่าจำเลยไม่อาจยกหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ขึ้นต่อสู้ได้ หากคาดหมายได้ว่าสินค้าผลิตด้วยความประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายต่อโจทก์และบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานะเช่นเดียวกับโจทก์ คำตัดสินในคดี MacPherson ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เป็นการพัฒนาหลักกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เพื่อการคุ้มครองผู้เสียหายและยกเลิกหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ในคดีละเมิดเพราะประมาทเลินเล่อ (Negligence) โดยสิ้นเชิง³⁹

นอกจากหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จะถูกยกเลิกไปในคดีที่ฟ้องตามกฎหมายละเมิดฐานประมาทเลินเล่อ (Negligence) แล้ว ยังคงอยู่ถูกยกเลิกไปในคดีที่ฟ้องตามหลักเรื่องคำรับประกัน (Warranty) ในกฎหมายลักษณะสัญญาด้วย ซึ่งแต่เดิมถือว่าการรับประกันเป็นเงื่อนไขหนึ่งของสัญญาซื้อขาย ดังนั้น ผู้ขายจึงมีหน้าที่รับประกันต่อผู้ซื้อสินค้านั้นไปจากตนเองนั้น อย่างไรก็ตาม นับแต่ต้นทศวรรษที่ 20 ศาลของสหรัฐอเมริกาก็ได้วางหลักยกเว้นไว้ว่าหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จะไม่ใช้กับสินค้าที่ผลิตขึ้นเพื่อการบริโภคสินค้าของมนุษย์ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยา และคอกาแฟขายไปถึงสินค้าที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้

³⁹ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 21-22.

เป็นของใช้ส่วนตัวกับร่างกายมนุษย์ด้วย (Intimate bodily use) เช่น เครื่องสำอางค์ และประมาณปี ค.ศ.1930 กฎหมายสหรัฐอเมริกาถือว่า หากผู้ผลิตได้มีการให้คำรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) ถือเป็นการรับประกันทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้ซื้อสินค้าเท่านั้น (Wash. 456,12 P.2d 409 (Wash. 1932)) แต่ถ้าเป็นกรณีของการรับประกันโดยปริยาย หรือการรับประกันโดยผลของกฎหมาย (Implied Warranty) ข้อยกเว้นของหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จะนำมาใช้เฉพาะกรณีของอาหาร เครื่องดื่มและสินค้าในทำนองเดียวกันเท่านั้น ในที่สุดคดี Henningsen v. Bloomfield Motor, Inc., 312 N.J.358, 161 A.2d 69 (1960) Supreme Court of New Jersey ก็ตัดสินว่าคำรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) นั้น ถือว่าครอบคลุมถึงบุคคลที่ผู้ผลิตคาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้บริโภคหรือเป็นผู้ใช้สินค้านั้นด้วยซึ่งศาลในมลรัฐอื่นๆก็ได้ตัดสินตามแนวทางเดียวกันกับคดี Henningsen นี้⁴⁰

ในช่วงปี ค.ศ.1930 ถึง 1960 นักวิชาการและศาลของสหรัฐอเมริกาได้ถกเถียงและเสนอที่จะสร้างหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิดที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง โดยความเห็นที่มีอิทธิพลอย่างมากก็คือความเห็นของผู้พิพากษา Roger Traynor ของศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (Supreme Court of California) ในคดี Escola v. Coca Cola Botting Co. of Fresno, Cal. 2d 453, 150 P2d 436 (1994) ได้วางหลักอธิบายว่าการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตประมาทเลินเล่อจะทำได้ยากมาก และเป็นภาระอย่างยิ่งต่อผู้เสียหาย หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ทำให้เกิดแรงจูงใจให้มีการผลิตสินค้าที่ปลอดภัยสู่ท้องตลาด ผู้ผลิตเป็นผู้เหมาะสมที่สุดที่จะป้องกันความเสียหาย หรือทำประกันภัยกระจายความเสี่ยง หรือผู้ผลิตคือผู้ที่ชักจูงให้ผู้บริโภคไว้วางใจและคาดหวังว่าสินค้าที่ผลิตนั้นมีความปลอดภัย ดังนั้น ภาระจึงควรตกอยู่กับผู้ผลิต ในที่สุดศาลของสหรัฐอเมริกา จึงนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในปี ค.ศ.1963 ในคดี Greenman v. Yuba Power Products, Inc., 59 Cal. 2d 57, 377 P.897 (1963) โดยศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้ยกเลิกหลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) โดยกล่าวว่าความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง (Product Liability) เป็นความรับผิดโดยผลของกฎหมาย ไม่ใช่โดยผลของสัญญา ตั้งแต่ช่วงค.ศ.1960 เป็นต้นมา ศาลของสหรัฐอเมริกาได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้แทนหลักความประมาทเลินเล่อ (Negligence) อย่างแพร่หลายในคดีละเมิด

⁴⁰ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 1. หน้า 23.

ในปี ค.ศ.1965 สถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะละเมิดฉบับใหม่(s.402A of Restatement of Torts Second)⁴¹ ซึ่งศาลมรัฐต่างๆได้นำไปใช้ในการตัดสินคดีความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) แต่กฎหมายลักษณะละเมิดเป็นกฎหมายระดับมรัฐ การนำไปปรับใช้จึงแตกต่างกันไปในแต่ละมรัฐ ดังนั้น เพื่อให้การนำหลักกฎหมายไปปรับใช้ในคดีใกล้เคียงกัน กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกา จึงได้จัดทำ Model Uniform Product Liability Act 1979 ขึ้นมีความมุ่งหมายที่จะให้มีความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของผู้ผลิตกับผู้บริโภค และเพื่อลดความแตกต่างในการปรับใช้หลักกฎหมายนี้กับคดีละเมิดในแต่ละมรัฐ ซึ่งการผลักดันพัฒนาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ของสหรัฐอเมริกา ได้มีการผลักดันโดยหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหลายครั้ง จนกระทั่งมีการเสนอร่างกฎหมายเพื่อการปฏิรูป กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ในปี ค.ศ. 2000 โดยสถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ได้เริ่มโครงการปรับปรุงกฎหมายลักษณะละเมิด โดยมี Professor James A. Hebderson Jr. จาก Cornell University และ Professor Aaron D. Twerski จาก Brooklyn Law School เป็น Co-Reporters ใช้เวลาในการดำเนินการ 5 ปี จนกฎหมายลักษณะละเมิด ฉบับที่ 3 (Restatement (Third) of Torts: Product Liability (Restatement Third)) สำเร็จ หนาดัง 386 หน้า เป็นการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคำพิพากษาของศาลต่างๆ เกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ให้มีความชัดเจนขึ้น และมีการวางแนวทางใหม่ๆ ที่จะใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น⁴² ซึ่งแต่ละมรัฐก็ได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักกฎหมายนี้ของแต่ละมรัฐ

2.3.1.3 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของเครือรัฐออสเตรเลีย

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของเครือรัฐออสเตรเลียไม่มีความแตกต่างจากกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา กล่าวคืออาจอาศัยหลักความรับผิดตามสัญญาเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายหรืออาศัยความรับผิดทางละเมิด แต่ทั้งความรับผิดตามสัญญาและละเมิดต่างมีจุดบกพร่องเรื่องจำกัดสิทธิของผู้เสียหายที่ต้องมีความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) ตามหลักกฎหมายสัญญา จึงทำให้ผู้เสียหายที่มีช้กรณีในสัญญาถูกตัดโอกาสเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหาย ส่วนกรณีละเมิดตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีก็ต้องการความสัมพันธ์ทาง

⁴¹ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว เิงจรดที่ 1. หน้า 24.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

ข้อเท็จจริงระหว่างคู่กรณี ในแง่ที่ผู้ทำละเมิดมีหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย ซึ่งต้องเป็นหน้าที่ซึ่งบุคคลมีอยู่เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยรวมถึงความสัมพันธ์ทางสัญญาด้วย

การคลี่คลายอุปสรรคในความรับผิดชอบทางละเมิดเริ่มจากแนวคำพิพากษาของศาลซึ่งวางหลักว่าในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อสาธารณชนทั่วไปได้บริโภค ผู้ผลิตมีหน้าที่ต่อผู้บริโภคทั้งหลายซึ่งอาจได้รับความเสียหายจากผลิตภัณฑ์นั้นๆ เช่น คดี Rylands V. Fleccher คดี Donoghue V. Stevenson⁴³

ในแง่ของกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น เครือรัฐออสเตรเลียมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการขายสินค้า (Sales of Goods Acts) ในรัฐต่างๆซึ่งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ขายไว้ แม้ไม่มีการตกลงไว้โดยชัดเจนในกรณีต่างๆ เช่น สินค้าจะต้องเหมาะสมกับการบริโภคตามความคาดหมายตามปกติ ต้องตรงกับการพรรณนาคุณภาพที่ผู้ขายพรรณนาไว้ หรือตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้ซื้อแสดงไว้ชัดเจนต่อผู้ขายว่าต้องการซื้อไปเพื่อใช้อะไร แต่กฎหมายบังคับใช้เฉพาะคู่กรณีในสัญญาซื้อขายเท่านั้นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในวงแคบ จึงมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการขายสินค้า (Sales of Goods Act) ในรัฐต่างๆ เช่น Law Reform (Misrepresentation) Act 1977 ที่บัญญัติว่าผู้ขายไม่สามารถที่จะทำข้อตกลงยกเว้นความรับผิด ในสัญญาที่เป็นการซื้อขายเพื่อการบริโภคได้ นอกจากนี้ยังมี Consumer Transactions Act (1972) ของรัฐ South Australia, Sales of Goods Amendment Act (1974) ของรัฐ New South Wales, Consumer Affairs and Fair Trading Act 1990 ของรัฐ Northern Territory, The Trade Practices Act 1974 ของรัฐบาลกลาง กฎหมายเหล่านี้ห้ามมิให้มีข้อยกเว้นความรับผิด และห้ามกำหนดเงื่อนไขในคำรับประกันในสัญญาซื้อขายที่เกี่ยวกับสินค้าบริโภคอุปโภค⁴⁴

บรรดากฎหมายที่ปรับปรุงใหม่ข้างต้นนี้ The Trade Practices Act 1974 เป็นกฎหมายที่มีบทบาทในการทำธุรกิจอย่างยิ่ง ทั้งในแง่การกำหนดพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นการกระทำทางการค้าที่ต้องห้ามตามกฎหมาย รวมตลอดถึงกรณีความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบธุรกิจที่มีความบกพร่องในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ต่อผู้บริโภคที่ไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตเพราะไม่ได้เป็นผู้ซื้อกับผู้ผลิตโดยตรง กฎหมายฉบับนี้กำหนดว่าความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า ควรเป็นความรับผิดของผู้ผลิตมากกว่าผู้ขายปลีก เนื่องจากทั้งระบบการผลิต การแสดงฉลาก การกระจาย

⁴³ สุขุม สุภนิคย์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2. หน้า 34.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

สินค้า และส่งเสริมการขายเป็นการกระทำของผู้ผลิต⁴⁵ ผู้ผลิตอาจหมายความรวมถึงผู้นำเข้าได้ด้วย หากผู้ผลิตไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศ ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องให้ผู้นำเข้ารับผิดชอบหนึ่งเป็นผู้ผลิตได้ ทั้งนี้ ผู้ผลิตอาจมีข้อต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นความรับผิดได้ หากผู้ผลิตพิสูจน์ได้ว่า ผู้บริโภคได้ทราบเงื่อนไขที่แจ้งให้ทราบก่อนซื้อว่า ไม่มีบริการเรื่องการซ่อมแซมสินค้าหรือชิ้นส่วนที่ชำรุดบกพร่องก็จะหลุดพ้นความรับผิด

อย่างไรก็ตาม กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่บังคับใช้ในเครือรัฐออสเตรเลียยังไม่เอื้อประโยชน์ต่อผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ และไม่สอดคล้องกับสภาพการผลิตและการตลาดในยุคใหม่ จึงมีความพยายามที่จะเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ที่สอดคล้องกับสภาพการผลิตและการตลาดยุคใหม่ โดยคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายได้เสนอเหตุผลว่าการกำหนดความรับผิดในผลิตภัณฑ์นั้น ควรมีขึ้นเพื่อผลักดันให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ผลิตสินค้าที่ปลอดภัย เพราะผู้ผลิตและผู้จำหน่ายนั้นจะอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะรับเอาความเสี่ยงจากผลของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ กฎหมายนี้ควรมีไว้เพื่อกระจายภาระต้นทุนและกระจายความเสี่ยงของความเสียหาย ดังนั้น ทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค ควรจะต้องแบกรับภาระความสูญเสียจากผลิตภัณฑ์ ภาระต้นทุนในความเสียหาย ควรถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนในการผลิต เช่นเดียวกับวัตถุดิบหรือแรงงาน⁴⁶ คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายจึงเสนอให้ผู้เสียหายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยา ถ้าพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อจำหน่าย ผู้เสียหายก็ไม่ต้องพิสูจน์อย่างใดอีก ซึ่งต่างจากหลักกฎหมายเดิมที่กำหนดให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย หรือมีความชำรุดบกพร่อง⁴⁷ แต่มีข้อยกเว้นไว้ในกฎหมายบางข้อด้วย เช่น การยอมรับรู้ความเสี่ยงในการบริโภค เป็นต้น

ต่อมา ในปี ค.ศ.1992 เครือรัฐออสเตรเลียก็ได้ยอมรับแนวทางของสหภาพยุโรป คือ 1985 European Community Product Liability Directive โดยได้ปรับปรุงกฎหมายของรัฐบาลกลาง คือ Trade Practices Legislation Amendment Act 1992 กำหนดให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่ามีความชำรุดบกพร่องในผลิตภัณฑ์อันเป็นเหตุแห่งความเสียหาย ผู้ผลิตไม่ต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นไม่ชำรุดบกพร่อง ซึ่งความชำรุดบกพร่องจะหมายถึงสินค้าซึ่งไม่ปลอดภัย ในความ

⁴⁵ The Trade Practices Act 1974. Part 5 Diversion 24 section 74. อ้างถึงใน สุขุม สุภนิษฐ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2. หน้า 36.

⁴⁶ Australian Marketing Law. อ้างถึงใน สุขุม สุภนิษฐ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2. หน้า 37.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

คาดหมายของคนทั่วไป ซึ่งอาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงอื่นประกอบ เป็นต้นว่าลักษณะการจัดจำหน่าย หีบห่อ เครื่องหมาย คำแนะนำการใช้ คำเตือน ระยะเวลาที่จัดจำหน่าย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีบทบัญญัติที่จะเป็นข้อต่อสู้ให้ผู้ผลิตหลุดพ้นความรับผิดได้ ถ้าผู้ผลิตสามารถพิสูจน์ได้ว่า

- 1) ความชำรุดบกพร่องที่กล่าวอ้างนั้น มิได้มีอยู่ในขณะที่สินค้าพ้นจากความควบคุมของผู้ผลิต
- 2) ความชำรุดบกพร่องเกิดจากการผลิตตามมาตรฐานการผลิต
- 3) ไม่สามารถตรวจสอบได้ถึงความชำรุดบกพร่อง โดยใช้ความรู้หรือเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในขณะที่มีการผลิต
- 4) ผู้ผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์จะไม่ต้องรับผิดชอบในการผลิตที่ผิดพลาดของผู้ผลิตคนสุดท้ายที่ประกอบเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จ

กฎหมายฉบับใหม่นี้ ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถนำสืบได้ว่าใครเป็นผู้ผลิต ผู้เสียหายอาจขอให้ผู้จัดจำหน่ายแจ้งชื่อผู้ผลิตภายใน 30 วัน หากยังไม่ทราบอาจถือว่าผู้จัดจำหน่ายที่ตนขอให้แจ้งชื่อผู้ผลิตอยู่ในฐานะเป็นผู้ผลิตได้ ทั้งนี้ ต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่โจทก์รู้หรือควรรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ผลิต สิทธิอาจหมดไปเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันที่ผู้ผลิตส่งสินค้าออกสู่ตลาด ทั้งนี้ กรรมการการค้าตามกฎหมายนี้มีอำนาจฟ้องคดีเพื่อผู้เสียหายได้ถ้ามีคำร้องขอ⁴⁸

จากการศึกษาถึงพัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ทั้งกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย ที่ได้นำมาใช้กับเรื่องละเมิด พบว่ากลุ่มนี้มีการพัฒนาหลักกฎหมายเรื่องนี้โดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งศาลนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิด ทั้งนี้ ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) เป็นความรับผิดอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นความรับผิดของผู้ที่ควรต้องรับผิดชอบเมื่อความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ ต่างจากเหตุผลในทางแพ่งตามกฎหมายซื้อขาย ที่หลักความสัมพันธ์ตามสัญญา (Privity of Contract) จะเหมาะสมกับตลาดที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีความสัมพันธ์ไม่ซับซ้อน การผลิตยังไม่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ผู้ซื้อใช้ความระมัดระวังในการเลือกซื้อได้ไม่ยาก ขณะที่ความเสียหายจากละเมิด ผู้เสียหายจะมีภาระการพิสูจน์นำสืบถึงความบกพร่องในการผลิต ตามหลักความรับผิดเมื่อมีความผิด (Fault Theory) แต่เมื่อเป็นการผลิตของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีเทคโนโลยีการผลิตที่ซับซ้อน ผู้ซื้อก็ไม่อาจเข้าใจหรือตรวจสอบสินค้าได้ หลักผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor) จึงไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่

⁴⁸ สุขุม สุกนิตย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 39.

เปลี่ยนไป ผู้บริโภคแทบจะไม่มีโอกาสได้รับการชดใช้หรือเยียวยา จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาเหตุผลเพื่ออธิบายว่าใครคือผู้ที่ควรต้องรับผิดชอบเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้เสียหายในฐานะผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม นำไปสู่การแก้ไขหลักกฎหมายซื้อขายเรื่องหลักความรับผิดชอบตามสัญญาและหลักกฎหมายละเมิด ให้มาใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทั้งกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่างมีพัฒนาการที่โดดเด่นจากคำพิพากษาของศาลโดยผู้พิพากษาเป็นผู้วางหลักกฎหมายในคดีสำคัญต่างๆ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง มีการนำไปปรับใช้กับคดีในมลรัฐต่างๆ และได้พัฒนาหลักกฎหมายใหม่โดยคำพิพากษาของศาลอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบที่ให้ผู้ผลิตนำสืบให้หลุดพ้นความรับผิดได้ในบางกรณี เพื่อให้ผู้ผลิตที่สามารถนำสืบถึงกระบวนการผลิตสามารถหลุดพ้นความรับผิดได้ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) จึงไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุนแต่อย่างใด

2.3.2 หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด แม้ไม่มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร

การศึกษาพัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ที่ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด แม้จะไม่มี ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ นั้น เป็นการศึกษาวิวัฒนาการของการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิด ซึ่งประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปและประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีการพัฒนาการผลิตเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ใช้บังคับและเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ กับผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่จะได้รับความคุ้มครองชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเยียวยาความเสียหาย อันเป็นการลดช่องว่างเรื่องการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนจะศึกษาพัฒนาการของกฎหมายในกลุ่มสหภาพยุโรปที่มีการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ จนเป็นแม่แบบของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ รวมทั้งประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ จากนั้นจึงนำมาเป็นกรอบการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะศึกษาในเนื้อหาการศึกษาวิจัยครั้งนี้ต่อไป

2.3.2.1 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของสหภาพยุโรป

การฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ตามหลักกฎหมายของกลุ่มสหภาพยุโรป ทำให้ทั้งการฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาและฟ้องให้รับผิดทางละเมิด

การฟ้องให้รับผิดชอบละเมิดส่วนใหญ่จะอาศัยหลักทั่วไปในกฎหมายลักษณะละเมิด โดยผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ซึ่งการนำหลักทั่วไปมาปรับใช้กับคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) โดยศาลในประเทศต่างๆ ในยุโรปมีแนวทางที่แตกต่างกันในรายละเอียด การที่ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปรวมตัวกันเป็นตลาดร่วมยุโรป จึงจำเป็นต้องกำจัดสิ่งบดเบียนการแข่งขันทางการค้า เพื่อส่งเสริมให้เกิดการค้าเสรี และการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเท่าเทียมกัน⁴⁹

ดังนั้น ในปี ค.ศ.1970 คณะมนตรีของยุโรป (Council of Europe) จึงแต่งตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อจัดทำข้อเสนอในการทำ Harmonization of Product Liability Law ต่อมาในปี ค.ศ. 1977 คณะผู้เชี่ยวชาญจึงได้เสนอ Draft European Convention Product Liability in Regard to Personal Injury and Death ซึ่งงานของ EC นั้นอยู่บนพื้นฐานของนโยบายของ EC ในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค โดยการมีกฎหมายรับรองสิทธิของผู้บริโภคที่จะต้องได้รับความคุ้มครองด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Protection of Health and Safety) การคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการประกันสิทธิที่จะได้รับเยียวยาความเสียหาย⁵⁰

คณะทำงานของ EC ได้เสนอร่างกฎหมายเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1974 และได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมร่างดังกล่าวในปี ค.ศ.1975 ในที่สุดในปี ค.ศ.1976 ก็ได้มีการเสนอ EC Directive เข้าสู่การพิจารณาของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council) และสภายุโรป (European Parliaments) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมและตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ.1979 โดยหลังจากที่มีการเจรจาและอภิปรายอยู่หลายปี EC Directive on the Approximation of Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Members State Concerning Liability for Defective Products ก็ได้ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ.1985⁵¹

หลักการของ EC Directive คือการสร้างหลักการคุ้มครองผู้บริโภค และหลักความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ผู้บริโภคและผู้ผลิต โดยกำหนดให้ผู้ผลิตรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง หมายความว่าผู้บริโภคสามารถเชื่อว่าสินค้าที่นำออกวางจำหน่ายมีความปลอดภัย โดยแนวคิดเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้า ตามความหมายของ EC Directive มีการกำหนดขอบเขตความรับผิดของผู้ผลิต และการคำนวณหาความเสียหายของผู้ผลิต EC Directive มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ในกรณีที่ผู้บริโภคซึ่งได้รับความ

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

⁵⁰ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 50.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

เสียหายอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้าไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิต ความรับผิดตาม EC Directive จึงไม่ใช่ความรับผิดทางสัญญาแต่เป็นความรับผิดทางละเมิด โดยใช้แนวคิดของตัวผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดความเสียหาย (Product Defect-Based Liability) ไม่ใช่พฤติกรรมของผู้ผลิต (Conduct-Based Liability) จึงไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ผู้บริโภคเสียหายหรือไม่⁵² EC Directive จึงเป็นกฎหมายแม่บทที่สมาชิกต้องออกกฎหมายภายในให้สอดคล้องกัน

2.3.2.2 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ในระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีพัฒนาการมายาวนานพอสมควรทั้งที่เป็นบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษร และแนวคำพิพากษาของศาลที่นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาปรับใช้ ทั้งนี้ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ อาจอาศัยหลักกฎหมายสัญญาหรือกฎหมายลักษณะละเมิดก็ได้ โดยในแง่ของสัญญา หลักกฎหมายซื้อขายบัญญัติให้ผู้ขายมีความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า และหากมีคำรับประกันคุณภาพสินค้า ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบราคาหรือชดเชยค่าเสียหาย และผู้ซื้ออาจเลิกสัญญา⁵³ หากสินค้าด้อยคุณภาพหรือชำรุดบกพร่อง หรือไม่เป็นตามคำรับประกันสินค้า ถ้าปรากฏว่าผู้ขายตั้งใจหลอกลวง อาจปรับให้เป็นกรณีจงใจทำละเมิดที่ผู้ซื้อไม่ต้องนำสืบ ซึ่งใกล้เคียงกับการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิดอย่างยิ่ง⁵⁴

กรณีคำรับประกันสินค้าที่ผู้ซื้อไม่มีสิทธิเลือกฟ้องผู้ขายหรือผู้ผลิตก็ได้ ทั้งการผิดสัญญาและละเมิด สุดแต่การฟ้องคดีแบบใดจะช่วยให้ประโยชน์แก่ผู้ซื้อมากที่สุด ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงอายุความและภาระการนำสืบพิสูจน์ที่ผู้ซื้อได้เปรียบ ส่วนความรับผิดทางละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 823 วรรคแรกและวรรคสอง บัญญัติการกระทำอันเป็นละเมิดและความรับผิดทางละเมิดไว้ โดยความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ชำรุดบกพร่อง ก็ปรับใช้กฎหมายดังกล่าวด้วย แต่ภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่อได้มีการเปลี่ยนแปลงในปี ค.ศ.1968 คดี Hihnerpest ศาลได้วินิจฉัยว่าผู้ผลิตซึ่งอยู่ในฐานะที่อาจกระทำให้เกิดความ

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

⁵³ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 459 มาตรา 462 และมาตรา 480(1). อ้างถึงใน สุขุม สุภนิตย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 41.

⁵⁴ Hartwin Bungert. (1992). *Compensating harm to the defective Product-itself* – “A Comparative Analysis of American and German Products Liability Law”. *Tulane Law Review*, Vol. 66. อ้างถึงใน สุขุม สุภนิตย์. เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

เสียหายได้ มีหน้าที่พิสูจน์ว่ามีได้กระทำผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ⁵⁵ แต่จำเลยยกข้อต่อสู้ได้ว่าแม้มีได้ประมาทเลินเล่อ แต่ความเสียหายยังคงเกิดขึ้น ซึ่งมีใช้ความผิดพลาดในกรรมวิธีในกระบวนการผลิต (Escapee หรือ Ausseisse)⁵⁶

ก่อนปี ค.ศ.1990 การฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทำได้ 2 ทางคือ ฟ้องตามกฎหมายลักษณะสัญญาและฟ้องตามกฎหมายลักษณะละเมิด การฟ้องตามสัญญาอาศัยหลักเรื่องการรับประกัน คือผู้ขายมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องรับประกันต่อผู้ซื้อว่าสินค้าที่ขายมีคุณภาพตามที่ได้กำหนดไว้ ปราศจากการชำรุดบกพร่อง การที่สภาพของสินค้าแตกต่างจากสภาพที่ตกลงไว้เป็นเหตุให้สินค้าเสื่อมค่า เสื่อมราคาหรือเสื่อมประโยชน์ที่จะใช้ กรณีนี้ผู้ซื้อเลิกสัญญาได้ การฟ้องตามหลักการรับประกันไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้ขายประมาทเลินเล่อหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้ซื้อผู้ขายอาจตกลงให้มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนหรือซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง โดยผู้ซื้อไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย⁵⁷ กรณีรับประกันเรื่องใดไว้โดยเฉพาะเจาะจงหากสินค้าที่ส่งมอบไม่ตรงตามลักษณะที่รับประกันไว้ ผู้ซื้ออาจใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือลดราคาหรือเลิกสัญญาได้ ความรับผิดของผู้ขายกรณีนี้ ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้า และความชำรุดบกพร่องของสินค้า ตามขอบเขตที่ได้มีการรับประกันด้วย⁵⁸

อย่างไรก็ตาม การฟ้องคดีนั้นผู้ที่จะฟ้องร้องตามสัญญาได้จะต้องเป็นผู้สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขาย กรณีที่ผู้เสียหายไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขาย ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีตามกฎหมายลักษณะละเมิดตามหลักกฎหมายทั่วไปในมาตรา 823 BGB⁵⁹ ซึ่งศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนำไปใช้และวางหลักว่าบุคคลใดที่กระทำการให้เกิดสถานการณ์อันก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นนั้น มีหน้าที่ที่จะต้องจัดการตามที่จำเป็นเพื่อป้องกันบุคคลอื่นจากอันตรายเช่นว่านั้น และจะต้องรับผิดหากดเว้นไม่กระทำการป้องกันดังกล่าว หลักดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้ในกรณีของการที่ผู้ผลิตปล่อยสินค้าที่ชำรุดบกพร่องออกสู่ตลาดด้วย นอกจากนี้มาตรา 823 BGB ยังบัญญัติให้ผู้ที่

⁵⁵ McGill Law Journal. (1980). 25(3). P.374-375. อ้างถึงใน ปิยะกุล บุญเพิ่ม. (2554). ความรับผิดในการผลิตและจำหน่ายสินค้า. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 162.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163.

⁵⁷ Heinz B.Becker. (1993). **International Product Liability** อ้างถึงใน อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 44.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

⁵⁹ มาตรา 823BGB เป็นที่มาของมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย อ้างถึงใน อนันต์ จันทโรภากร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

ฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใด อันมีที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นด้วย

ความจริงในทางประวัติศาสตร์ การฟ้องคดีที่เกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นเหตุที่ทำให้หลักความรับผิดในทางละเมิดเป็นทางออกที่ดีกว่าหลักความรับผิดตามสัญญา เพราะศาลเคยพิพากษาในคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายวัคซีนที่ใช้ฉีดป้องกันโรคระบาดในไก่ หรือคดี Chicken Pest Case โจทก์เป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงไก่ได้ตกลงให้จำเลยซึ่งเป็นสัตวแพทย์มาฉีดวัคซีนให้ วัคซีนเป็นพิษเพราะมีสิ่งปนเปื้อนทำให้ไก่ตาย 4,000 ตัว โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยหลักความรับผิดตามสัญญาจากจำเลย ศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิดเพราะจำเลยไม่ใช่ผู้ผลิตวัคซีน คำพิพากษาคดีนี้เกิดข้อกฎหมายตามมาว่าหากผู้ซื้อและผู้ผลิตไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน คือผู้ผลิตวัคซีนไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้ซื้อแล้ว ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น ความพยายามแสวงหาคำตอบจึงเกิดขึ้นด้วยการอาศัยหลักกฎหมายลักษณะละเมิด ที่กำหนดหน้าที่ใช้ความระมัดระวัง และข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) รวมทั้งการวางหลักเกณฑ์ในกฎหมายละเมิด ที่ศาลใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การผลิตในปัจจุบันจึงเกิดขึ้น กล่าวคือความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ที่อาศัยหลักละเมิด ศาลจะแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ความชำรุดบกพร่องเกิดจากการผลิต (Manufacturing Defects) ความชำรุดบกพร่องเกิดจากการออกแบบ (Design Defects) และความบกพร่องในการให้คำเตือนและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (Failure to Warn and Development Risks) ทั้งสามประเด็นศาลในคดีละเมิดได้วางแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานเรื่องการผลิตมีข้อบกพร่องเรื่องไม่สามารถป้องกันได้แม้ได้ใช้ความระมัดระวังเต็มที่แล้ว ส่วนความชำรุดบกพร่องเกิดจากการออกแบบ ก็มีปัญหาการกำหนดมาตรฐานความระมัดระวังในการออกแบบซึ่งเป็นเรื่องยากไม่อาจพิสูจน์ได้ชัดเจนในศาล หลักเกณฑ์นี้มีผู้ใช้ฟ้องร้องน้อยเพราะนำสืบยาก ไปใช้เกณฑ์บกพร่องในการเตือนมากกว่า หลักการบกพร่องเรื่องการเตือน ศาลกำหนดว่าการเตือนและหน้าที่เฝ้าระวังความเสี่ยงขึ้นอยู่กับประเภทและความน่าจะเป็นอันตรายของสินค้า ซึ่งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายมีหน้าที่และอยู่ในฐานะที่ต้องทำหน้าที่เพราะรู้ข้อมูลและติดตามข้อมูลได้ดีกว่าผู้บริโภค⁶⁰

กล่าวได้ว่าหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังกำหนดให้ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์โดยผู้ผลิตต้องพิสูจน์หักล้างว่า ไม่มีความผิดปกติเกิดขึ้นในการผลิต ยกเว้นผลิตภัณฑ์ยาที่กฎหมายให้ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ให้ผู้ผลิตต้องรับผิดโดยไม่ต้องนำสืบ ความพยายามนำหลักความ

⁶⁰ สุขุม สุกนิตย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 43.

รับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงยังไม่บรรลุผล แต่ในสหภาพยุโรปมีความเคลื่อนไหวรวมกลุ่มจัดทำร่างกฎหมาย EC Draft Directive on Product Liability จนกระทั่งในปี ค.ศ.1985 ได้มีการรับรอง European Community 3s Directive on the Approximation of Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Members State Concerning Liability for Defective Products สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงต้องออกกฎหมายภายใน เพื่ออนุวัติให้เป็นไปตาม EC Directive ดังกล่าวในปี ค.ศ.1989 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1990 ชื่อ Product Liability Act 1989 กฎหมายใหม่ที่ประกาศใช้ตามพันธกรณี EC Directive นี้ก็ไม่ได้ยกเลิกสิทธิเดิมของโจทก์ที่เคยมีอยู่ที่จะฟ้องคดีละเมิดตามหลักกฎหมายทั่วไป⁶¹

กล่าวโดยสรุป ก่อนปี ค.ศ.1990 การฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำได้สองทางคือการฟ้องตามกฎหมายลักษณะสัญญาและตามกฎหมายลักษณะละเมิด และตั้งแต่ปี ค.ศ.1990 ก็สามารถฟ้องคดีความเสียหายในผลิตภัณฑ์ตาม Product Liability Act 1990 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่ตราขึ้นรองรับ EC Directive แต่ Product Liability Act 1990 ก็ไม่ได้ยกเลิกหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ที่ศาลแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้พัฒนาขึ้นมาจากการนำมาตรา 823 BGB มาใช้ ผู้เสียหายจึงสามารถเลือกใช้กฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งหรือทั้งสองฉบับ เพื่อใช้สิทธิเรียกร้องให้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น⁶² Product Liability Act 1990 จึงยังคงหลักเรื่องหน้าที่จะต้องติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่โจทก์จะเรียกให้ชดใช้ได้ การกำหนดข้อยกเว้นไม่รวมสินค้าเกษตรและของเด็กเล่นไว้ในกฎหมายฉบับนี้ รวมทั้งถือเอาความเสียหายเกิดจากชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ ถือเป็นความเสียหายอันเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ และการรับรองสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายในการรักษาพยาบาล ค่าสูญเสียความสามารถในการทำงานอันเนื่องมาจากถูกทำละเมิดแต่ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายทางจิตใจหรือความเจ็บปวดได้⁶³

2.3.2.3 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) จะเป็นไปตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่ศาลได้พัฒนาหลักกฎหมายมาปรับใช้กับคดีให้สอดคล้องกับความจำเป็นเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย โดยหลังจากเหตุการณ์ กรณี

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

⁶² สุขุม สุภนิตย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 45.

⁶³ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 46.

Talc Morhange ซึ่งทารกจำนวนมากเสียชีวิตจากการใช้แป้งฝุ่นที่มีสารพิษปนเปื้อน ศาลของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ได้พัฒนาหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์(Product Liability) ขึ้น โดยตามหลักกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีการแยกคดีฟ้องตามสัญญา กับคดีละเมิดออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือหากผู้เสียหายเป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตอยู่แล้ว การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าชำรุดบกพร่อง ผู้เสียหายต้องฟ้องตามกฎหมายลักษณะสัญญา จะฟ้องคดีละเมิดไม่ได้ แต่ถ้าผู้เสียหายไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตก็ต้องฟ้องตามกฎหมายลักษณะละเมิด⁶⁴ การฟ้องตามสัญญาเป็นการฟ้องตามการรับประกันความเสียหายที่ไม่เห็นประจักษ์ (Hidden Defect Warranty) และหลักเรื่องการไม่ชำระหนี้ (Non-Performance of Obligations) เป็นส่วนใหญ่ แต่ศาลก็ได้วางหลักไว้ว่าหากกรณีที่ฟ้องร้องกันนั้นต้องด้วยบทบัญญัติเรื่องของการรับประกันความเสียหายที่ไม่เห็นประจักษ์แล้ว จะนำหลักหรือทฤษฎีอื่นมาใช้ไม่ได้⁶⁵

ทั้งนี้ หลักเรื่องการรับประกันความเสียหายที่ไม่เห็นประจักษ์ (Hidden Defect Warranty) อยู่ในมาตรา 1641 ประมวลกฎหมายแพ่งและมาตราอื่นๆ ด้วย โดยมาตรา 1641 บัญญัติว่า “ผู้ขายจะต้องรับประกันความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ในสินค้าที่ขาย เป็นเหตุให้สินค้านั้นไม่เหมาะสมที่จะใช้ตามความมุ่งหมายหรือไม่สามารถใช้งานได้ ซึ่งหากผู้ซื้อได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องดังกล่าวแต่แรกแล้ว ผู้ซื้อจะไม่ซื้อสินค้านั้นหรือซื้อในราคาที่ต่ำกว่าที่ได้ชำระไป” ดังนั้นถ้าผู้ขายแจ้งให้ผู้ซื้อทราบถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าในขณะที่ซื้อขายกัน หรือผู้ซื้อละเลยไม่ตรวจสอบสินค้าตามสมควร และความเสียหายอาจพบได้ถ้ามีการตรวจสอบเช่นนั้น ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 1641 นอกจากนี้ ศาลยังตีความว่ากรณีตามมาตรา 1641 ความชำรุดบกพร่องจะต้องมีอยู่ก่อนแล้วก่อนจะส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ โดยตามกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสถือว่าสินค้าได้ส่งมอบไปยังผู้ซื้อแล้วเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขาย⁶⁶ ซึ่งในเรื่องนี้ Article 3 of the French Bill Product Liability ได้ขยายเพิ่มเติมว่าหากเป็นกรณีการให้คำรับประกัน (Warranty) โดยผลของกฎหมาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าความชำรุดบกพร่องนั้นมีอยู่แล้วก่อนการส่งมอบสินค้า ดังนั้นภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่กับผู้ขายที่จะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว แต่ถ้ากรณีที่ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นชนิดที่ประจักษ์ได้ ศาลก็จะไม่นำเรื่องคำรับประกันในมาตรา 1641 มาใช้ แต่จะเป็นไปตามหลักผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor)⁶⁷ สำหรับกรณีการรับประกันความเสียหายที่ไม่

⁶⁴ Jaqueline De La Richer and Oliver Milhac Stibbe Simont Monahan Duhot & Giroux. (1993). **International Product Liability : France** .อ้างถึงใน อนันต์ จันทโรภากร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

⁶⁶ อนันต์ จันทโรภากร. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 40.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

เห็นประกัจย์ (Hidden Defect Warranty) ผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะเลือกคืนสินค้าและเรียกค่าที่ชำระไปแล้วคืน หรือรับเอาคืนคืนนั้นไว้แล้วเรียกคืนราคาบางส่วนตามที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ⁶⁸ ผู้ซื้อจึงอาจใช้สิทธิเลิกสัญญาหรือเรียกคืนราคาบางส่วน แต่ทั้งนี้การฟ้องร้องเพื่อการใช้สิทธิตามมาตรา 1641 นั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าโดยตรง ทำให้ผู้ซื้อต้องเสียประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่ไม่อาจใช้สินค้าตามความมุ่งหมาย แต่ไม่ครอบคลุมกรณีที่สินค้าที่ชำระครบพร้อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินอื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวผู้ซื้อหรือบุคคลที่สาม กรณีหลังนี้ต้องพิจารณาตามมาตรา 1645 และมาตรา 1646 ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าผู้ขายสุจริตหรือไม่ ในกรณีที่ผู้ขายสุจริตคือไม่รู้ว่าสินค้านั้นชำระครบพร้อม ผู้ขายก็รับผิดชอบเพียงการชดใช้ราคาให้แก่ผู้ซื้อ พร้อมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆที่ผู้ซื้อต้องเสียไปอันเนื่องมาจากการเข้าทำสัญญาซื้อขาย ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบหากสินค้าที่ชำระครบพร้อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ซื้อ แต่ถ้าผู้ขายไม่สุจริตผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ซื้อด้วย นอกจากนี้ศาลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ยังได้พัฒนาหลักกฎหมายขึ้นมาว่า หากผู้ขายสินค้าเป็นผู้ผลิต หรือเป็นพ่อค้าที่ขายสินค้าชนิดนั้น ให้สันนิษฐานว่าควรจะรู้ว่าสินค้ามีความชำระครบพร้อม ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดและเป็นคุณต่อผู้เสียหาย⁶⁹ ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

กรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้าโดยตรง ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายโดยอาศัยกฎหมายลักษณะละเมิด ตามมาตรา 1382 และมาตรา 1383 ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดทางละเมิด หรือบางกรณีอาจฟ้องตามมาตรา 1384 (1) ซึ่งเป็นเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) การฟ้องตามหลักทั่วไปเรื่องความรับผิดทางละเมิด ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นการยากที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการลดภาระของผู้เสียหายและลดช่องว่างระหว่างการฟ้องตามสัญญาและการฟ้องคดีละเมิด ศาลสูง (Cour de Cassation) จึงวางหลักไว้ว่า การพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ชำระครบพร้อมก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะถือว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายประมาทเลินเล่อ

ดังนั้น คดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ในปัจจุบันนี้ ความหมายของความเสียหาย (Fault) ตามมาตรา 1382 และมาตรา 1383 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการฟ้องร้องคดีละเมิดในกรณีอื่น โดยเปลี่ยนจากพฤติกรรมของผู้ผลิต (Conduct-Based Liability)

⁶⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส. มาตรา 1644.

⁶⁹ อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 41.

ที่เน้นการกระทำของจำเลยว่ากระทำจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ มาเป็นที่ตัวผลิตภัณฑ์ (Product Defect-Based Liability) ซึ่งเน้นที่ตัวสินค้าเป็นหลักว่ามีความชำรุดบกพร่องหรือไม่⁷⁰ ทั้งนี้ กฎหมายลักษณะละเมิดของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) อยู่หลายกรณี เช่น ความรับผิดเพื่อความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ ความเสียหายที่เกิดจากโรงงานที่ก่อสร้างชำรุดบกพร่องหรือไม่บำรุงรักษา ศาลสูง (Cour de Cassation) ได้นำหลักดังกล่าว มาพัฒนาใช้กับกรณีการฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ภายใต้มาตรา 1384 (1) ด้วย โดยมาตรา 1384 นั้น ผู้ที่ต้องรับผิดคือผู้ครอบครองสินค้า แต่ศาลตีความว่าหมายรวมถึงผู้ที่ควบคุมและใช้สินค้าด้วย ดังนั้น ในทางทฤษฎีจึงถือว่าสินค้าอยู่ในความครอบครองของผู้ผลิตในขณะที่ทำการผลิต ผู้ผลิตจึงต้องผลิตสินค้าที่ไม่ชำรุดบกพร่องออกสู่ตลาด ส่วนผู้ใช้จะต้องรับผิดชอบในการใช้สินค้า อย่างไรก็ตาม มาตรา 1384 (1) นี้มาใช้เฉพาะกรณีสินค้าซึ่งเป็นทรัพย์สินอันตรายเท่านั้น เช่น แก๊สหรือวัตถุไวไฟ และเนื่องจากมีการแยกแยะระหว่างการครอบครองของผู้ผลิต และการครอบครองของผู้บริโภคที่ใช้สินค้า จึงมีปัญหาวว่าผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบเพียงใด เมื่อมีการขายสินค้าผ่านมาเป็นทอดๆว่าจะถึงมือผู้บริโภค คำพิพากษาของศาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ยังแตกต่างกันอยู่ว่าจะให้ผู้ผลิตเท่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบ หรือจะให้ผู้จำหน่ายหรือผู้ค้าปลีกรับผิดชอบ⁷¹

อย่างไรก็ตาม เมื่อสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปจึงมีพันธกรณีที่จำเป็นต้องออกกฎหมายเพื่อรองรับ EC Directive 85/374/EEc ซึ่งจะต้องนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้กับคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) กฎหมายภายในของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงต้องสอดคล้องกับ EC Directive ด้วย

2.3.2.4 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น

ก่อนปี ค.ศ.1995 การฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) ในประเทศญี่ปุ่น จะเป็นไปตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ผู้เสียหายฟ้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดชอบตามสัญญา หรือรับผิดทางละเมิดก็ได้ แล้วแต่กรณี โดยการฟ้องให้รับผิดตามสัญญา กระทำได้โดยอาศัยกฎหมายมาตรา 570 ประมวลกฎหมายแพ่งประเทศญี่ปุ่น ในเรื่องความรับผิดกรณีชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ (Latent Defect) ประมวลกฎหมายแพ่งประเทศญี่ปุ่น ในเรื่องของการชำระหนี้ไม่ถูกต้อง (Imperfect Performance) ซึ่งตามมาตรา 570 ผู้ซื้ออาจฟ้องให้ผู้ขายรับผิดในกรณีที่สินค้าที่ขายมีความชำรุดบกพร่องที่ไม่อาจเห็นประจักษ์ขณะที่

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁷¹ อนันต์ จันทร์ โอภากร. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 43-44.

รับมอบสินค้า และผู้ซื้อไม่รู้ถึงความบกพร่องนั้น โดยอาจฟ้องเพื่อเลิกสัญญาหรือจะเรียกค่าเสียหาย เนื่องจากการฟ้องให้รับผิดชอบสัญญา ผู้เสียหายซึ่งไม่ได้เป็นผู้ซื้อ โดยตรงจากผู้ขายจึงไม่อาจฟ้องผู้ขายได้ และความรับผิดของผู้ขายตามมาตรา 570 นี้ ไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย (Consequential Loss) อื่นๆ ส่วนกรณีตามมาตรา 415 ก็คือการที่ผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อ ถือว่าผู้ขายชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ผู้ซื้อที่มีสิทธิเรียกร้องผู้ขายชดใช้ค่าเสียหาย อันเกิดจากการชำระหนี้ไม่ถูกต้องได้ การฟ้องตามมาตรา 415 ศาลประเทศญี่ปุ่นได้นำมาตรา 416 ประมวลกฎหมายแพ่ง มาใช้เพื่อกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งมาตรา 416 ให้ลูกหนี้รับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ สำหรับความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นตามปกติธรรมดาจากการไม่ชำระหนี้ นั้น ในส่วนความเสียหายพิเศษนั้นลูกหนี้จะต้องรับผิด หากเป็นความเสียหายที่ลูกหนี้คาดหมายได้ ว่าเกิดจากการชำระหนี้ที่ไม่ถูกต้อง โดยศาลของประเทศญี่ปุ่นได้ตีความมาตรา 416 ว่าครอบคลุมถึงค่าขาดรายได้ และความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย (Consequential Loss) อื่นๆ ถ้าคู่สัญญาคาดหมายได้ แต่ผู้ที่จะฟ้องตามมาตรา 415 นี้ ต้องเป็นผู้ที่ซื้อสินค้าเท่านั้น⁷²

สำหรับการฟ้องตามสัญญา มีข้อจำกัดเรื่องความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ที่ผู้เสียหายที่ไม่ใช่คู่สัญญาจะฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายตามกฎหมายลักษณะละเมิด มาตรา 709 ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นความรับผิดจากความประมาทเลินเล่อ (Liability Based on Fault) ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย แม้ว่าศาลพยายามลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายในเรื่องนี้ โดยกำหนดหน้าที่การใช้ความระมัดระวังของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายอย่างเข้มงวด แต่ก็ยังเป็นภาระที่ค่อนข้างยุ่งยากแก่ผู้เสียหายอยู่ดี⁷³

ต่อมา ในปี ค.ศ.1994 ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law (Law No.85, 1994)) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1995 โดยเปลี่ยนแนวคิดจากพฤติกรรมของผู้ผลิต (Conduct-Based Liability) ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย มาเป็นตัวผลิตภัณฑ์ (Product Defect-Based Liability) ที่เน้นถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ผลิตโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อ จนเกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวคิดของหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ทั้งนี้ ในการยกร่างกฎหมายฉบับนี้ประเทศญี่ปุ่นได้นำต้นแบบมาจาก EC Directive 85/374/EEC ของ

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-48.

⁷³อนันต์ จันทโรภากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 49.

สหภาพยุโรป โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ด้วย⁷⁴

จากการศึกษาถึงพัฒนาการของหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ทั้งกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ทั้งสองประเทศมีกฎหมายภายใน ศาลของแต่ละประเทศได้นำหลักกฎหมายแพ่งมาปรับใช้กับคดีฟ้องให้รับผิดตามสัญญาและฟ้องให้รับผิดทางละเมิด ซึ่งศาลเป็นผู้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาปรับใช้ในคดีละเมิด รวมทั้งคดีที่ส่งมอบสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นเป็นประจักษ์และคำรับรองยืนยันจากผู้ขาย ซึ่งทำให้สินค้าเสื่อมประโยชน์ที่จะใช้อย่างปกติวิสัยหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา แต่ทั้งสองประเทศก็ไม่ได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) มาใช้แก่คดีโดยตรง แต่ต่อมาประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ก็ต้องตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) เพื่ออนุวัติกฎหมายภายในตาม EC Directive ซึ่งเป็นกฎหมายกลางของสหภาพยุโรป ขณะที่ประเทศอุตสาหกรรมในเอเชียอย่างประเทศญี่ปุ่น ก็มีพัฒนาการของกฎหมายตามแนวทางของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและสาธารณรัฐฝรั่งเศส ต่อมา ประเทศญี่ปุ่นก็ได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law 1994) โดยนำ EC Directive ของสหภาพยุโรปมาใช้ด้วยเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าประเทศอุตสาหกรรม ต่างนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้กับคดีเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) โดยการพัฒนากฎหมายอย่างต่อเนื่อง มีพัฒนาการของกฎหมายอย่างรวดเร็ว โดยศาลเป็นผู้พัฒนากฎหมายนำมาปรับใช้ในคดีฟ้องให้รับผิดตามสัญญา และฟ้องให้รับผิดทางละเมิด จนเมื่อประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) แล้ว กฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ตาม EC Directive ก็ไม่ได้ลบล้างหลักที่ศาลได้วางหลักและพัฒนาไว้ ผู้บริโภคจึงมีสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิตามกฎหมายใหม่ หรือตามหลักกฎหมายเดิมที่ศาลได้วางหลักกฎหมายไว้แต่เดิมก็ได้ ซึ่งเป็นพัฒนาการที่สำคัญของการใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะต้องนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วย

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.